

BOUWHISTORISCHE VERKENNING MOLEN DE HOOP KROPSWOLDE



Projectnummer: 9606_PG_01819

Adres: Woldweg 70, 9606 PG, Kropswolde

Geert Reindersstraat 20 * 9951 CC Winsum * T (0595) 44 31 92 * M 06 55 80 85 93
info@wieringamolenbouwadvies.nl * BTW nr 814180449B01 * Kvk 02087227 * NL30 RABO 0363727981



BOUWHISTORISCHE VERKENNING

MOLEN DE HOOP KROPSWOLDE

Datum 29 oktober 2018

Status Definitieve versie

Auteurs drs. Ype Jan Nienhuis
ing. Anne Wieringa

© 2018, Wieringa molenbouwadvies, Winsum.
Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wieringa molenbouwadvies.

INHOUD

Bouwhistorische verkenning molen De Hoop Kropswolde	4
1. Gegevens over molen De Hoop	5
1.1 Algemene gegevens.....	5
1.2 Locatie	6
2. Inventarisatie gegevens molen De Hoop te Kropswolde	9
3. Bouw- en gebruiksgeschiedenis molen De Hoop Kropswolde	11
3.1 Voorgeschiedenis van molen De Hoop	11
3.2 Bouw- en gebruiksgeschiedenis van molen De Hoop, inclusief eigenaren	12
3.3 Het molenbedrijf van de familie Pot	17
3.4 De kwaliteit van het graanproduct.....	18
3.5 Tijdlijn	19
4. Beschrijving onderdelen	20
4.1 Context	20
4.2 Exterieur molen	23
4.3 Interieur molen.....	30
5. Waardestelling	47
5.1 Waarderingsmethodiek.....	47
5.2 Contextuele waardestelling.....	47
5.3 Interne waardestelling	48
6. Conclusie en aanbevelingen	49
6.1 Conclusie	49
6.2 Aanbevelingen (voor verder onderzoek).....	49
7. Bronnen	51

BOUWHISTORISCHE VERKENNING MOLEN DE HOOP KROPSWOLDE

Administratieve gegevens ten behoeve van de waardestelling

Opdrachtgever: Het Groninger Molenhuis.

Achtergrond: Het Groninger Molenhuis heeft het pilotproject 'Ken je eigen Groninger molen' opgezet om te onderzoeken hoe moleneigenaren, molenaars en andere vrijwilligers met deskundigen kunnen samenwerken bij het verzamelen van gegevens over molens.

Monumentenstatus: Molen De Hoop te Kropswolde is een Beschermd Rijksmonument (nummer 22271).

Fasering: Het project loopt vanaf 30 januari tot het najaar van 2018.

Specificatie en definiëring van de onderzoeksvraag

Doel: De verzamelde gegevens vormen de basis voor het uitvoeren van een bouwhistorisch onderzoek door een deskundige. Dit leidt tot een definitieve waardebeoordeling van de desbetreffende molen, waarmee het belang van toekomstige restauraties beter onderbouwd kan worden.

Diepgang: Het onderzoek betreft een summiere historische verkenning, waarbij alleen de belangrijkste onderdelen van de molen in kaart gebracht worden. De belangrijkste onderdelen van de molen worden, per verdieping en per onderdeel, beschreven en gefotografeerd. Daarnaast worden de afzonderlijke fasen waarin bouw- en/of restauratiewerkzaamheden zijn uitgevoerd vastgesteld door middel van een bouw- en gebruiksgeschiedenis en een chronologische tijdlijn. Voor meer informatie over de (voor)geschiedenis van de molen en het molenbedrijf is molenaar Jan Jaap Pot geïnterviewd.

Waardestelling: Aan het onderzoek is een contextuele waardestelling toegevoegd. De contextuele waardering van de molen is gebaseerd op de waarderingscriteria zoals opgesteld in 'Een toekomst voor molens' door de Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed.¹

¹ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, *'Een toekomst voor molens: Uitgangspunten voor de omgang met monumentale molens'*, Amersfoort, 2011.

1. GEGEVENS OVER MOLEN DE HOOP

1.1 ALGEMENE GEGEVENS

Algemene gegevens

Naam molen: De Hoop
Functie: Korenmolen
Type: Achtkante grondzeiler
Bouwjaar: 1923
Ten-Bruggencatenummer: 00655
Groninger nummer: onbekend

Monumentenstatus

Monumentennummer: 22271
Monumentenstatus: Rijksmonument
Redengevende omschrijving: Molen de Hoop. Achtkante bovenkruier zonder stelling; in 1923 overgebracht van Vierverlaten. Korenmolen.

Locatie

Adres: Woldweg 70
Postcode: 9606 PG
Plaats: Kropswolde
Gemeente: Hoogezand-Sappemeer
Coördinaten: X: 244,299; Y: 575,531;

Eventuele voorgangers van de huidige molen

Naam molen: naamloos
Functie: korenmolen
Type: achtkante grondzeiler
Bouwjaar: vóór 1787
Ten-Bruggencatenummer: 06442z
Groninger nummer: onbekend

Opdrachtgevers en eigenaren

Opdrachtgever bouw: Chr. Schütte
Molenbouwer: Hazenberg, Briltil
Eerste eigenaar: M. Onnes
Tweede eigenaar: J. Helder
Derde eigenaar: C. J. (Chr.) Schütte
Vierde eigenaar: Gebr. J. en B. Schütte
Vijfde eigenaar: J. O. Schutte
Zesde eigenaar: E. D. Pot
Zevende eigenaar: J. J. (Jan) Pot

Molenaars

Eerste molenaar: M. Onnes
Tweede molenaar: J. Helder

Derde molenaar:	C. Schutte/M. Schutte
Vierde molenaar:	Gebr. J. Schutte en B. Schutte
Vijfde molenaar:	J. O. Schutte
Zesde molenaar:	E. D. Pot
Zevende molenaar:	J. J. Pot
Huidige molenaar:	J. J. Pot

1.2 LOCATIE

Het dorp Kropswolde en zijn molens

Kropswolde is een dorp met ruim 1700 inwoners, gelegen aan de noordkant van de Groninger Veenkoloniën, in de gemeente Midden-Groningen. Het dorp kent lintbebouwing langs de doorgaande weg, de Woldweg, die noord-zuid georiënteerd is.²

In Kropswolde, rondom het Zuidlaardermeer, heeft in het verleden op drie locaties een viertal poldermolens gestaan. Eén van deze molens was de Kropswolder Buitenpolder, ook wel Batsmolen genoemd, die de gelijknamige polder bemaalde ten noorden van het Zuidlaardermeer. De molen werd in 1861 gebouwd en in 1952 gesloopt, nadat de polder elektrisch werd bemalen. Op een andere locatie oostelijk van het meer stond molen Leinepolder, die tussen 1772 en 1864 de gelijknamige polder bemaalde, waarna de molen door een storm werd vernield. De opvolger op dezelfde plek was Polder De Leine, gebouwd in 1864 en verdwenen in 1905, toen de Kropswolderpolder en de Leinepolder werden samengevoegd en er bij Foxhol een nieuw stoomgemaal werd gesticht. Iets ten zuiden van genoemde molens stond de Kleine Leinepolder, die tegelijk met molen Leinepolder functioneerde.³

Naast bovenstaande poldermolens staan er in Kropswolde een viertal Amerikaanse windmotoren: 'Kikkoman' en 'Koetze Tibbe'. Kikkoman staat ten zuiden van Kropswolde en maalt water uit het Zuidlaardermeer naar het te vormen natuurgebied Wolfsbargo. Koetze Tibbe staat ten noorden van Kropswolde en bemaalt het Foxholstermeer. Verderop aan dit water staat windmotor De Putter, terwijl in Kropswolde zelf een windturbine met drie houten wieken en een houten vaan staat.⁴

Korenmolen De Hoop werd in 1923 gebouwd aan de noordzijde van Kropswolde, als opvolger van een koren- en pelmolen uit het einde van de achttiende eeuw op dezelfde locatie, die in 1923 was afgebrand.⁵

² [https://nl.wikipedia.org/wiki/Kropswolde_\(dorp\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Kropswolde_(dorp)).

³ <http://www.allemolenskaart.nl/>;

[http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=00656](http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=00656;);

[http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=11885](http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=11885;);

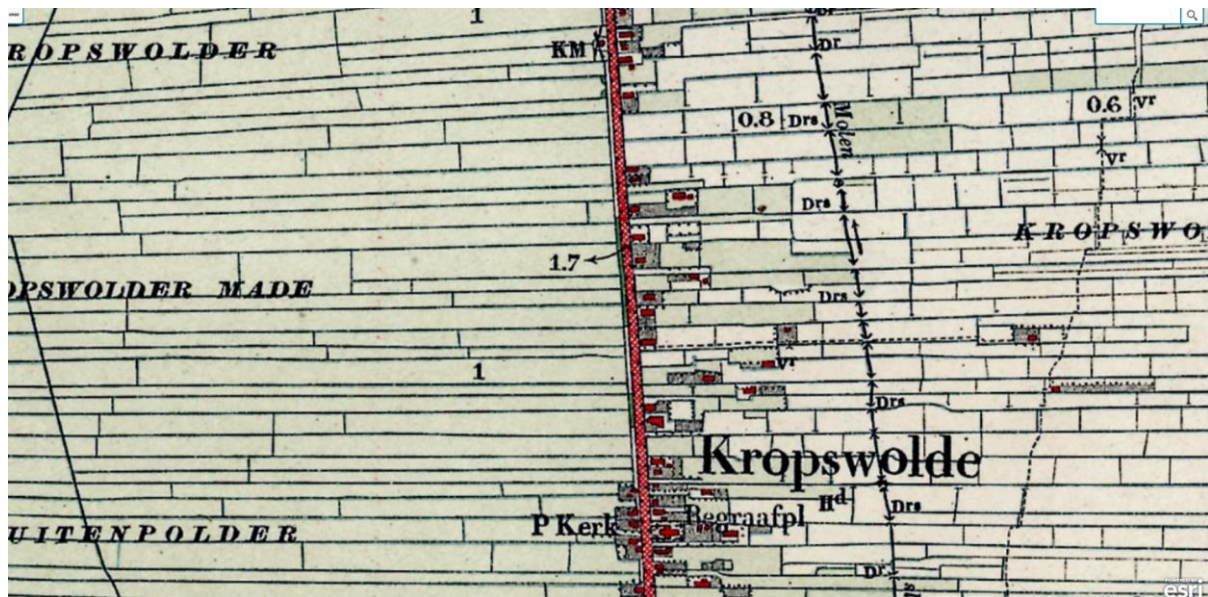
[http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=04420+R](http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=04420+R;);

<http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=11886>.

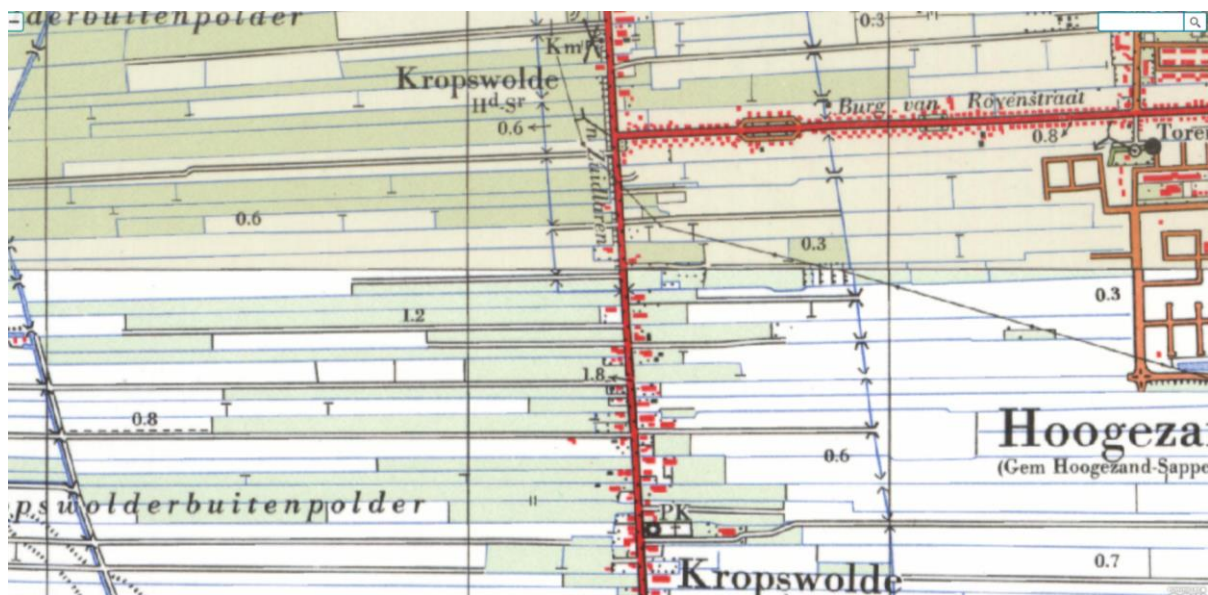
⁴ [http://www.molendatabase.net/detail.php?nav_id=8-1&tbnr=11474](http://www.molendatabase.net/detail.php?nav_id=8-1&tbnr=11474;);

<http://www.molendatabase.net/detail.php?dbnr=4006>.

⁵ <http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=06442+z>.



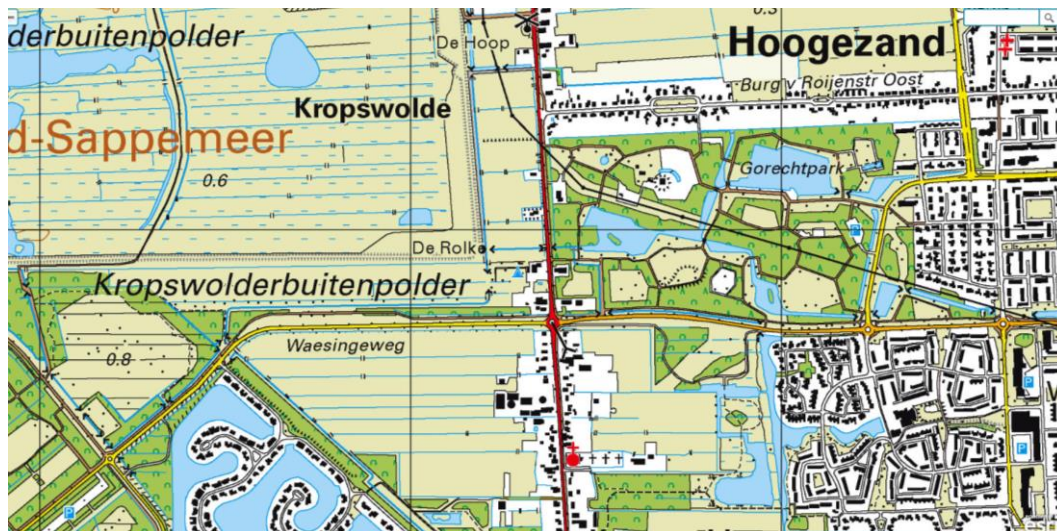
Afbeelding 1.1: Topografische kaart van Kropswolde uit 1925. Ten noorden van de dorpskern, aan de doorgaande weg, ligt molen De Hoop te Kropswolde (op de kaart aangeduid als 'KM').⁶



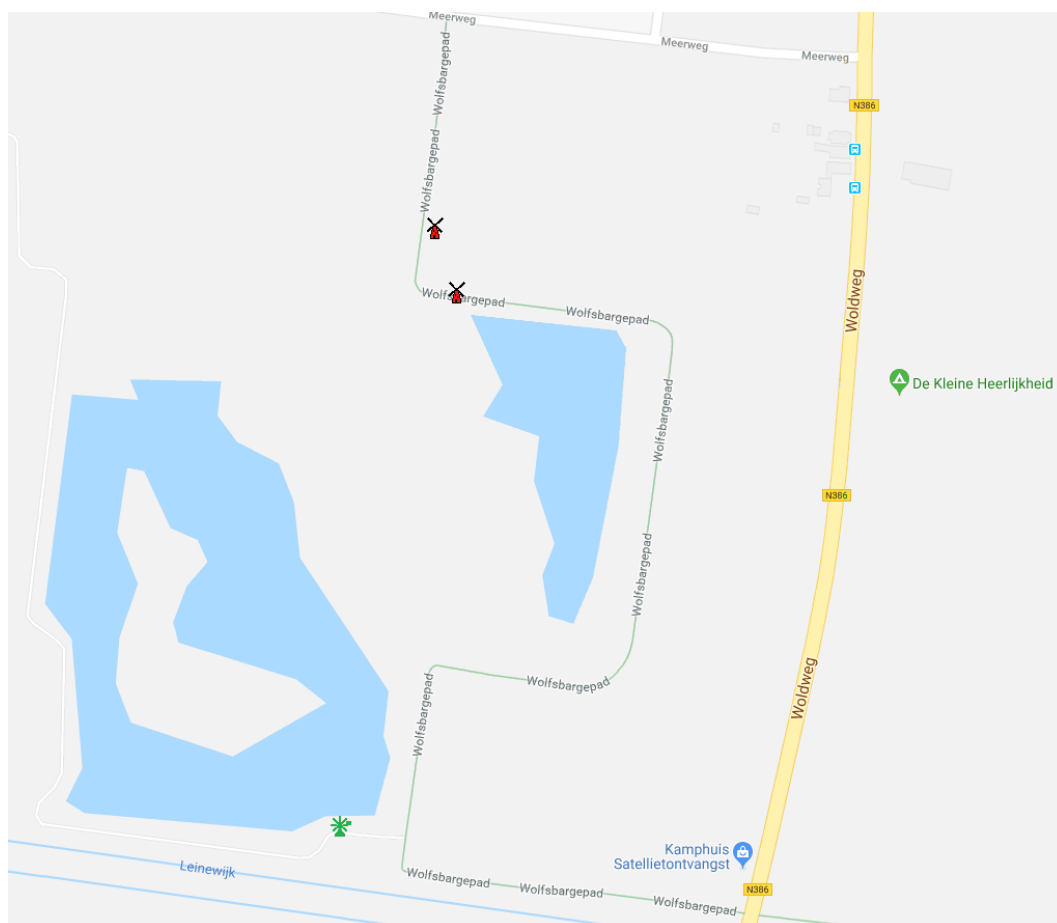
Afbeelding 1.2: Topografische kaart van Kropswolde uit 1975. Molen De Hoop wordt aangeduid als 'Km' met een kruis.⁷

⁶ www.topotijdreis.nl.

⁷ www.topotijdreis.nl.



Afbeelding 1.3: Topografische kaart van Kropswolde in 2017, waarop molen De Hoop staat aangegeven.⁸



Afbeelding 1.4: De locaties van een viertal (verdwenen) molens ten zuiden van Kropswolde: boven in het rood de locaties van de molens Leinepolder, Polder De Leine en de Kleine Leinepolder, die inmiddels alle drie verdwenen zijn; onder in het groen de locatie van de Amerikaanse windmotor Kikkoman.⁹

⁸ www.topotijdreis.nl.

⁹ www.allemolenskaart.nl.

2. INVENTARISATIE GEGEVENS MOLEN DE HOOP TE KROPSWOLDE

Archiefmateriaal

Groninger molenhuis:

doos Kropswolde - Hoogezand-Sappemeer

molenlocatie 1610.02 - De Hoop

- fiche met bijlage
- gegevens Van Doornik
- enquêteformulier de Groninger molen
- tekening plattegrond
- inventarisatie molens 1943
- diverse krantenartikelen
- correspondentie betr. de restauratie van 1970
- idem van 1979 met bestek en tekening
- correspondentie molenmaker
- correspondentie De Provinciale Molencommissie
- correspondentie Provinciale Waterstaat van Groningen
- correspondentie Monumentenzorg
- correspondentie gemeente

Allemolens.nl (De Hollandsche Molen):

-Van der Veen-fiche: 1302 (Van der Veen) / 655 / De Hoop, Groningen / Hoogezand / Kropswolde.

-Ten Bruggencate-fiche: 655 / De Hoop: 00655 De Hoop, Kropswolde, Groningen;

-Ten Bruggencate-fiche: 655 / De Hoop, Groningen, Hoogezand, Kropswolde;

Groninger Archieven:

2542 Provinciaal bestuur van Groningen (2), (1943) 1977-1990 (2003)

1078 Rijks- en provinciaal onderhoudssubsidie molens; over het jaar 1988, 1989-1990 G t/m L

2489 Documentatie Groninger molens 1816-2008

2.91 Kropswolde

176 Stukken betreffende verdwenen rogge-, wind- en watermolens te Kropswolde, 1932 - 2006

177 Stukken betreffende korenmolens "De Hoop" te Kropswolde, 1932 - 1990

178 Knipsels van krantenartikelen betreffende korenmolens "De Hoop" te Kropswolde, 1921 - 2005

Literatuur

Allemolens.nl (De Hollandsche Molen):

-Booij, Henk, 'Molens in en rond Hoogezand-Sappemeer', in: *'Pluustergoud: halfjaarlijks tijdschrift van de Historische Vereniging Hoogezand-Sappemeer e. o.'*, nummer 38, december 2013;

-Jongsma, B./Veen Czn, B. van der, *'Groninger Molenboek'*, 1981;

-Gunneweg, Jos, *'Nederlands malend korenmolensboek: inventarisatie malende korenmolens met molenaar anno-nu in Nederland'*, 1996;

-Ouweneel, Hans, 'Op molenpad in de provincie Groningen', in: *'Op Molenpad'*, 2004;

-Pol, Thea, 'Een levenslange passie voor molens: al vijf generaties Pot in het molenwerk', in: *'De Zelfzwichter'*, jaargang 13, nummer 1, maart 2009;

-Tinga, Derk Jan, 'Jubileum van molenaar E. D. Pot', in: *'De Zelfzwichter'*, jaargang 7, nummer 27, september 1982;

Websites

<http://www.molmulderpot.com>
<http://groningermolens.erfgoed-suite.nl/alle-groninger/bestaande-molens/kropswolde-hoop/geschiedenis-kort/>
<https://molendatabase.nl/nederland/molen.php?nummer=334>;

Beeldmateriaal

Beeldbank Groningen:

3 zwart-wit foto's molen met dorpsgezichten

Beeldbank RCE:

5 zwart-wit foto's

Groninger Archieven:

Foto's en prentbriefkaarten

2 zwart-wit foto's molen met dorpsgezichten

Kaarten

<http://allemolenskaart.nl/>
<https://www.google.com/maps>
www.topotijdreis.nl

Krantenartikelen

Delpher.nl:

De Telegraaf, *'Molen in brand'*, 01-07-1993;

Nieuwsblad van het Noorden, *'Molen in Kropswolde gered'*, 01-07-1993;

Nieuwsblad van het Noorden, *'Kap op molen De Hoop'*, 11-09-1980;

Genealogie

geen resultaat

3. BOUW- EN GEBRUIKSGESCHIEDENIS MOLEN DE HOOP KROPSWOLDE

3.1 VOORGESCHIEDENIS VAN MOLEN DE HOOP

Voorgeschiedenis van de molen

De locatie waarop molen De Hoop staat is heel oud: al in 1200 worden er vermeldingen gemaakt. In 1628 werd het meelbesluit ingesteld door de overheid. Deze maatregel werd genomen om de 80-jarige oorlog te financieren. De maatregel hield in dat er een belasting (een soort BTW) werd ingesteld op tarwemeel. Aangezien deze belasting op grote schaal werd ontdoken en fraude veelvuldig voorkwam, werden ter controle ambtenaren ('cherchers'; verbasterd tot 'sarries') aangesteld, die in zogenaamde sarrieshutten woonden.¹⁰ Volgens het meelbesluit mocht er bij de korenmolens geen bakkerij worden gebouwd en moest alle geproduceerde zakkenmeel dichtgemaakt worden met lood. Op de meel werd belasting geheven of er werd 20% zand bij gemengd, waardoor het product alleen geschikt was voor dieren. Het gevolg van het meelbesluit was dat er veel meer roggebrood werd gegeten, aangezien tarwemeel door de belasting duur was. Ook werd de gerst gepeld, en gortepap gegeten ('soepenbrei'). Het meelbesluit werd in 1853-4 afgeschaft. Hierdoor werden nieuwe korenmolens gebouwd en veel bedrijven opgericht.¹¹

Eerdere molens op de locatie van De Hoop

De eerste molen op de huidige locatie was, volgens oude landkaarten, een standerdmolen, die vóór 1500 gebouwd zou zijn. Dit vanwege de zwerfkeien die in de molenbelt zijn aangetroffen en mogelijk als fundering hebben gediend voor de molen. Ook zijn bij de afgraving van de molenbelt stukken kwarts en afgesleten stukken hunebed gevonden, die dienden als molensteen (franse molenstenen).¹²

Een standerdmolen is het oudste type houten windmolen. De naam is afkomstig van het feit dat de kast van de molen op een standerd, een rechtopstaande dikke stam, staat. Het nadeel van de werking van de standerdmolen is dat de molen voor het malen van graan telkens op omslachtige wijze, door het draaien van de gehele molenkast, op de wind gekruid moet worden, inclusief de voorraad die zich in de molenkast bevindt. Met de uitvinding van de bovenkruier in het begin van de achttiende eeuw, waarbij alleen de kap op de wind gekruid hoeft te worden, was deze onhandigheid verholpen.¹³

De tweede molen op dezelfde locatie was een (van eikenhout gebouwde) grondzeiler, mogelijk zonder koningsspil (maar met alleen een maalspil), waarschijnlijk gebouwd in 1787. Een grondzeiler is een windmolen waarbij de wieken vlak over de grond draaien. Waarschijnlijk is het gaande werk van de oude standerdmolen gebruikt. De aandrijving met maalspil is normaal voor een standerdmolen. Het nadeel is dat je normaal gesproken slechts één koppel stenen kunt aandrijven met de "standerdmolen"-aandrijving. De molen had een gevlucht van 70 voet. In 1852¹⁴ kocht Jan Schutte deze molen en veranderde de aandrijving in de molen door er een koningsspil tussen te plaatsen, evenals een koppel maalstenen en één (!) pelsteen.¹⁵

¹⁰ Poppen, B., 'Groninger molenhistorie: opstellen over historische aspecten van Groninger molens', p. 39.

¹¹ Informatie Jan Jaap Pot.

¹² Informatie Jan Jaap Pot.

¹³ <https://www.molenmulderpot.com/c-2908901/de-molen/>; <https://nl.wikipedia.org/wiki/Standerdmolen>; <https://nl.wikipedia.org/wiki/Bovenkruier>.

¹⁴ De website www.molenmulderpot.com vermeldt 1871.

¹⁵ <https://www.molenmulderpot.com/c-2908901/de-molen/>.

3.2 BOUW- EN GEBRUIKSGESCHIEDENIS VAN MOLEN DE HOOP, INCLUSIEF EIGENAREN

De bouw van de huidige molen in 1923 en de geschiedenis tot na de Tweede Wereldoorlog

De molen De Hoop te Kropswolde is in 1923 gebouwd als korenmolen met onderdelen (het achtkant, de kap) van oliemolen De Hoop te Vierverlaten. Door de voortschrijdende industrialisatie had de molen in Vierverlaten geen functie meer. Deze molen was in 1860 gebouwd door M. Onnes, voor f. 1000,- gekocht en vervolgens afgebroken door molenmaker Koning uit Sappemeer. De Hoop is een achtkante met riet gedekte grondzeiler (vóór 1981 met horizontale planken gedekt) op een met horizontale planken gedekt onderstuk en een met riet gedekte kap. Beide roeden zijn voorzien van zelfzwiching en de vlucht bedraagt 22 meter.

De periode 1919 tot 1923 is een roerige periode geweest voor de molen. Over het afbranden van de vorige molen uit 1787, waarschijnlijk door het warmlopen van de bovenas, bestaan verschillende lezingen. Zo zou deze molen veel later dan 1923, of juist eerder afgebrand zijn, in 1915.¹⁶

Ook over de molenbouwer van de huidige molen bestaat geen eensgezindheid. In de geschiedenissen over de molens¹⁷ wordt gesproken over molenmaker Hazenberg; de huidige molenaar Jan Jaap Pot laat ook de mogelijkheid open dat Koning te Sappemeer de molen heeft gebouwd, aangezien hij de bouwbegeleider van de molen was.¹⁸

Van molenbouwer Medendorp uit Zuidlaren bestaat het verhaal dat de molen in gammele staat verkeerde, omdat deze bij de bouw in Brittil verplaatst is of bij de heg heeft gelegen. De opdrachtgever was Charles Schutte. In 1929 werd molen De Hoop aangesloten op elektriciteit en werd er een elektrische maalstoel geïnstalleerd van molenbouwer Kleinbussink om de windloze dagen te overbruggen.¹⁹

Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft de molen veel gemalen voor de lokale bevolking. Op 1 april 1945 brak een Wieringa-roede en in de zomer van 1945 is deze vervangen door een nieuwe van Gorter te Hoogezand, met het nummer 1. Kort na 1945 raakte de molen als maalbedrijf buiten gebruik en verkeerde ten slotte in buitengewoon slechte staat. De gebroeders J. en B. Schütte hadden de molen vanaf 1946 in bezit. Daarna ging de molen over aan J. O. Schütte. Op 22 december 1977 ging de molen in eigendom over van J. O. Schütte naar E. D. Pot, die in 1979 opdracht gaf om de molen te geheel te herstellen als maalvaardige productiemolen.

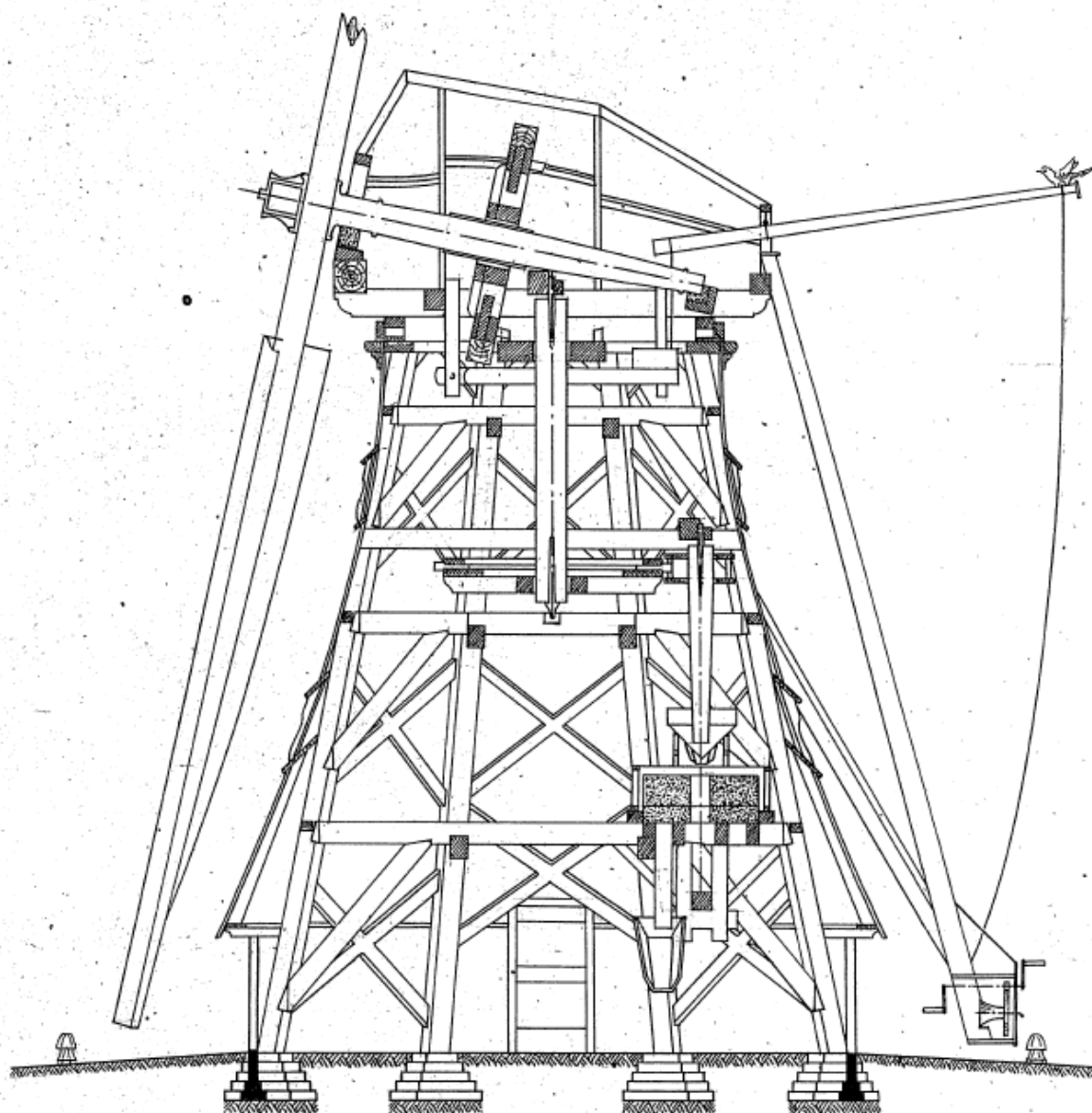
¹⁶ Informatie Jan Jaap Pot.

¹⁷ Zie de verschillende databases van molens.nl, molendatabase.nl en groningenmolenserfgoed.nl.

¹⁸ Informatie Jan Jaap Pot.

¹⁹ <https://www.molenumulderpot.com/c-2908901/de-molen/>

OPSTANDDOORZICHT.



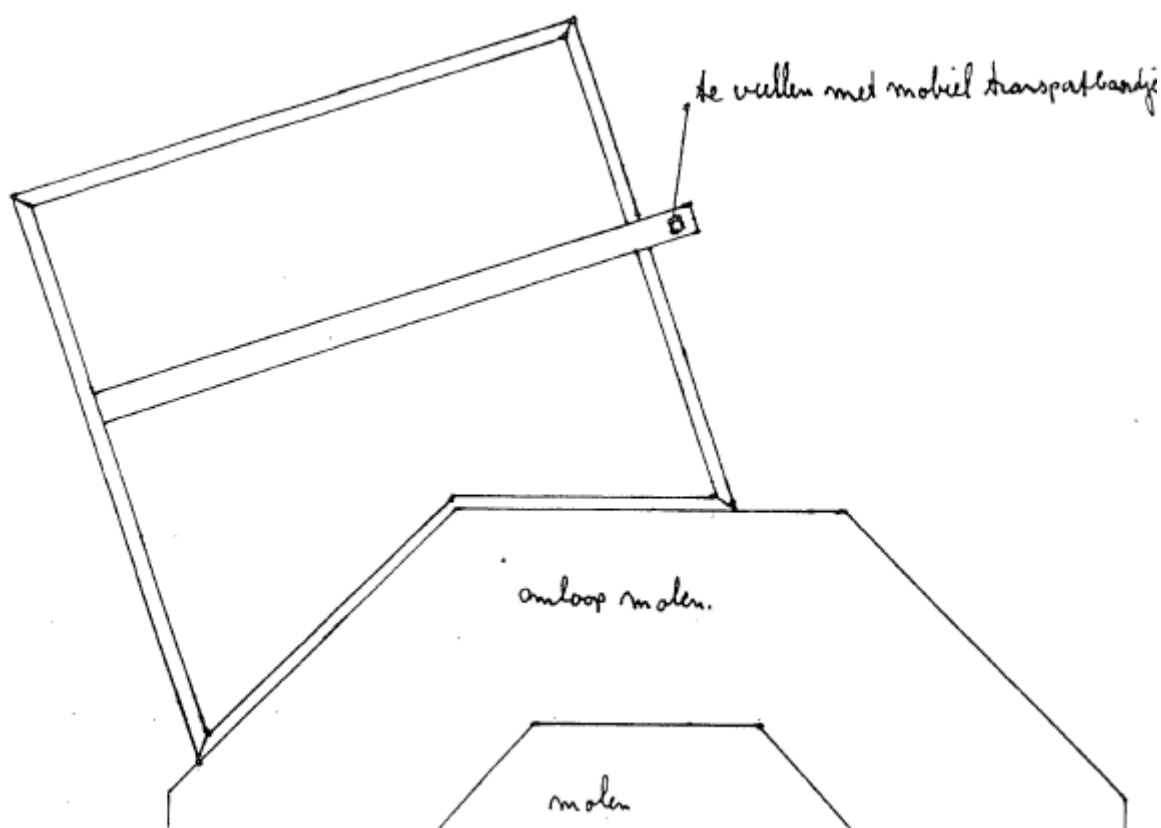
PLATTE GRONDEZ.

Afbeelding 3.1: Doorsnedetekening van de molen uit 1923.²⁰

²⁰ Bouwvergunningstekening archieven gemeente Midden-Groningen, getekend door molenmaker J. B. Koning.

De molen als productiemolen vanaf de restauratie van 1979-1981

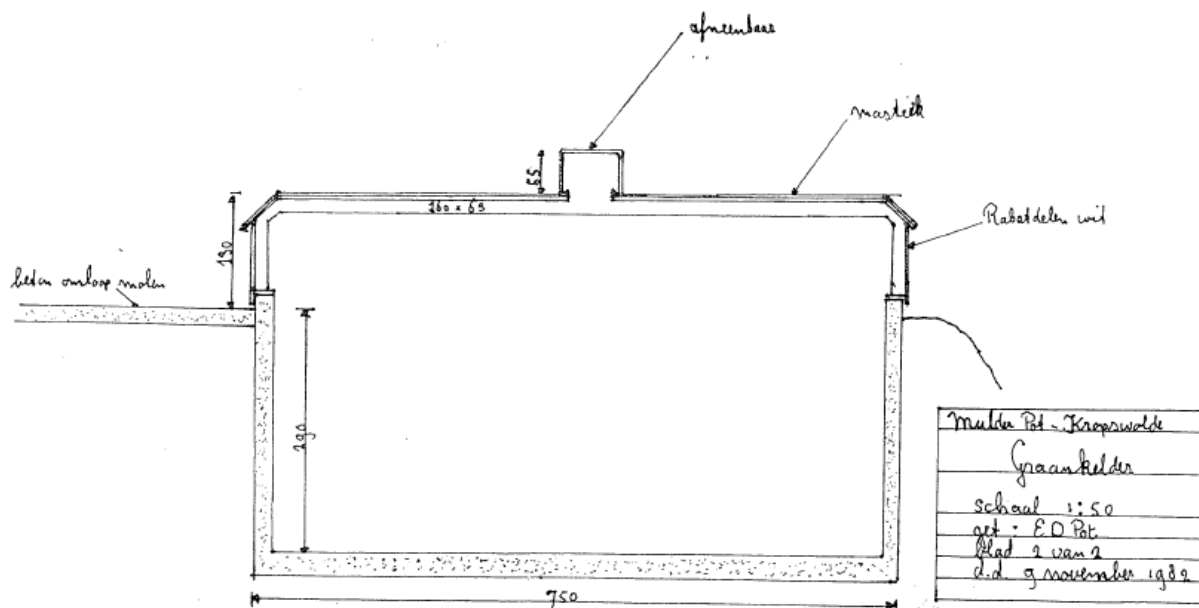
De molenmakers Roemeling en Molema restaureerden de molen in 1979-1981 voor een bedrag van f. 355.000,-. Tijdens de restauratie van 1979 tot 1981 werden nieuwe roeden gestoken, die voorzien waren van zelfzwichting met fokken en remkleppen en een lier met rondgaande ketting, en werd het achtkant met riet gedekt. Het aanpassen van het gevlucht naar zelfzwichting gebeurde op verzoek van en in overleg met de provincie. Het fokwieksysteem is speciaal door mulder Pot voor de molen ontwikkeld om te malen voor consumptie. Daarnaast werd de lage molenberg afgegraven om de vlucht te kunnen vergroten, kwamen er ondergrondse silo's (graankelders) en een efficiënte moleninrichting. Ook werd de molen in 1981 uitgerust met één koppel maalstenen, aangedreven door een elektromotor van 20 pk. In maart 1981 werden de restauratiewerkzaamheden afgerond en op 12 december van dat jaar werd de molen opnieuw in gebruik genomen. Sinds 1 mei 1990 is de molen in bezit van Jan Jaap Pot uit Foxhol.²¹



Afbeelding 3.2: Bovenaanzicht locatie graankelder uit 1982.²²

²¹ <https://www.molendatabase.nl/nederland/molen.php?nummer=334>; <https://www.molens.nl/molen/zoek-een-molen/molendetail/?molenid=252>; <http://groningermolens.erfgoed suite.nl/alle-groninger/bestaande-molens/kropswolde-hoop/geschiedenis-kort/>; [https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Hoop_\(Kropswolde\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Hoop_(Kropswolde)); Informatie Jan Jaap Pot.

²² Bouwvergunningstekening archieven gemeente Midden-Groningen, getekend door E. D. Pot.



Afbeelding 3.3: Zijaanzicht/doorsnede graankelder uit 1982.²³

De van triplex gemaakte kleppen van de zelfzwiching, die in overleg met de molenspecialist van de Rijksdienst waren gemaakt, waren na een paar jaar aan vervanging toe, en er zijn toen door Pot zelf nieuwe kleppen gemonteerd van trespas (kunststof). In 1994 waren de kluften van de fokwieken verrot, en heeft mulder Pot zelf de stalen, thermisch verzinkte kluften ontwikkeld en aangebracht. Ook heeft mulder Pot een andere hoek en andere ronding van de fok gekozen. In 1995 waren de heklatten aan de beurt, ook deze waren verrot. Ook hier werd het geheel duurzaam vervangen. De 108 houten heklatten werden vervangen door 28 stalen thermisch verzinkte u-balkjes, gestoken als houten heklatten. De houten draailatten werden vervangen door aluminium wit gecoat draailatten. In (het bestek en) de offerte van de restauratie van 1980 staat dat dit wieksysteem het grootste rendement had, gemakkelijk te bedienen was en weinig onderhoud vergde. Het gaande werk van de molen moest traditioneel van karakter zijn vanwege de productiefunctie. Daarnaast werd een kruimotor (kruisinstallatie) geïnstalleerd, waardoor de molen makkelijk kruit (op de wind draait).²⁴

²³ Bouwvergunningstekening archieven gemeente Midden-Groningen, getekend door E. D. Pot.

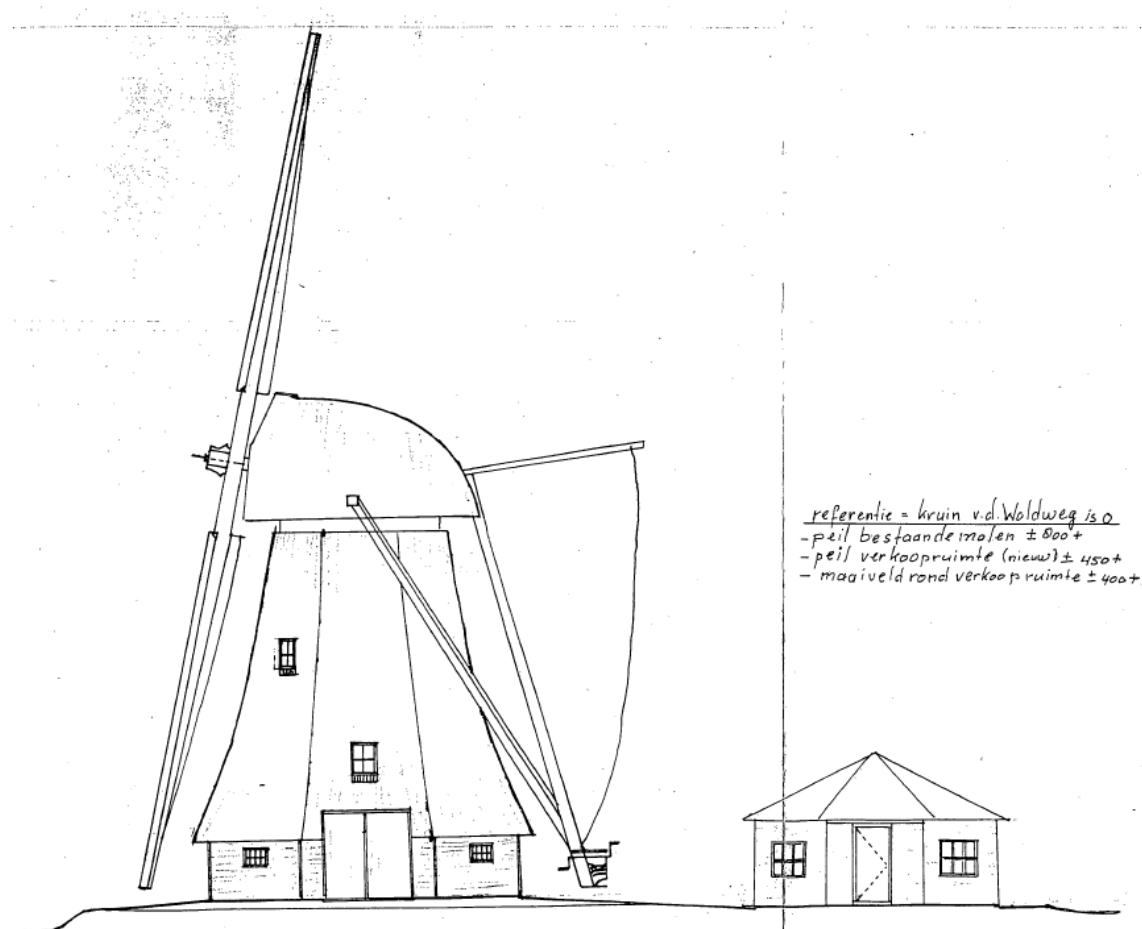
²⁴ <https://www.molendatabase.nl/nederland/molen.php?nummer=334>; <https://www.molens.nl/molen/zoek-een-molen/molendetail/?molenid=252>; <http://groningermolens.erfgoedsuite.nl/alle-groninger/bestaande-molens/kropswolde-hoop/geschiedenis-kort/>; [https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Hoop_\(Kropswolde\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Hoop_(Kropswolde)); Informatie Jan Jaap Pot.

Recente (gebruiks)geschiedenis van molen De Hoop

In 2002 zette de RACM met mulder Pot een pilotproject op voor subsidie voor een stalen, thermisch verzinkte staartconstructie van de firma Vaags. Omdat dit pilotproject echter niet op papier was gezet, werd de subsidie afgewezen. Uiteindelijk is de pilot daardoor zelf door de firma Pot gefinancierd (dus zonder financiële hulp van het Rijk).

Molen De Hoop is de enige nog overgebleven grondzeiler-korenmolen in de provincie Groningen. Sinds de restauratie maalt de molen consumptiemeel. De molen zelf is vanwege de productiefunctie niet te bezoeken, maar naast de molen is in 2001 een winkel ingericht, die geopend is op donderdag en vrijdag van 10.00 uur tot 17.00 uur en op zaterdag van 10.00 tot 16.00 uur.

Opmerkelijk aan de molen is dat de baard, die in eigen beheer gemaakt is van een dunne staalplaat, min of meer op de koppen van de voeghouten is aangebracht. Dit om de windpeluw, de koppen van de voeghouten en de burgemeester te beschermen tegen vochttoetreding. In Zuid-Nederland komt dit veel voor, maar in het noorden is dit zeer ongebruikelijk.²⁵



Afbeelding 3.3: Zijaanzicht molen De Hoop en de naastliggende molenwinkel. Doordat de molenwinkel aanvankelijk niet voldeed aan het fingerende bestemmingsplan, duurde het circa 2,5 jaar voordat mulder Pot toestemming kreeg om de winkel te bouwen.²⁶

²⁵ <https://www.molendatabase.nl/nederland/molen.php?nummer=334>; <https://www.molens.nl/molen/zoek-een-molen/molendetail?molenid=252>; <http://groningermolens.erfgoedsuite.nl/alle-groninger/bestaande-molens/kropswolde-hoop/geschiedenis-kort/>; [https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Hoop_\(Kropswolde\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Hoop_(Kropswolde)); Informatie Jan Jaap Pot.

²⁶ Bouwvergunningstekening archieven gemeente Midden-Groningen, getekend door Chr. Bremer, d. d. 25-5-2000.

3.3 HET MOLENBEDRIJF VAN DE FAMILIE POT

Het molenaarsgeslacht Pot

Het voorgeslacht van molenaar Jan Jaap Pot draaide, maalde op watermolens op Dirksland in Zeeuws-Vlaanderen. Derk Pot, de overgrootvader van Jan Jaap Pot, was water-, poldermolenaar te Siddeburen. De opa van Pot, H. A. Pot, mocht van zijn vader geen molenaar worden en ging werken in de bakkerij, maar hij was gek op molens. Hij had eerst een molen in Bierum gehad, daarna de molen van Koster te Nieuwe Pekela en uiteindelijk molen De Zwaluw (in Nieuwe Pekela). Daar kwam hij in aanraking met de speculant en molenbouwer Lucas Graver. Deze kocht oude molens op, bouwde ze weer op en probeerde er weer omzet bij te krijgen. De verschillende molens die Graver heeft gehad zijn: Gasselternijveen, Eenrum, Koekange, Nieuwe Pekela.²⁷

Het oorspronkelijke molenbedrijf

Het bedrijf is begonnen in 1917, toen H.A. Pot bij zijn schoonouders een molen op de schuur achter in de tuin bouwde. De molen had een gevucht van 10 meter, en werd ingericht als boor- en korenmolen. In de Eerste Wereldoorlog waren geen schoenen meer te krijgen, en daarom wilde hij klompen maken. De molen moest dus houtverwerkingsmachines aandrijven, zoals zagen en boren. Vandaar dat destijds in mei 1917 op de bouwvergunning 'het oprichten van een boormolen' stond. De Eerste Wereldoorlog was in 1918 voorbij, en de schoorsteen moest blijven roken. In het molentje had Pot ook nog een koppel stenen geplaatst voor eigen gebruik, gekocht van bakkerij Werkman uit Wildervank. Dit koppel stenen van 1 meter diameter is nog steeds in bezit van de familie J.J. Pot. Het werd steeds drukker in het molentje, maar de 1 koppel stenen van 1 meter dia, heeft ook maar beperkte capaciteit. In 1925 kocht H.A. Pot korenmolen "De Zwaluw" om meer capaciteit te krijgen. In 1953 nam zijn zoon E.D. Pot het bedrijf over. De tijden voor het molenbedrijf veranderden sterk. In de vijftiger jaren werd vrijwel alleen loongemaal gemalen. De molenaar haalde bij de boer graan op, ging dit malen, en bracht dit in meelvorm weer terug. Dit meel werd gebruikt om zijn vee te voeren. De molenaar kreeg voor deze dienst (malen) een vergoeding (loon); dus loongemaal. In die tijd kocht de bakker dan ook een partij graan van de boer, dat door de molenaar gemalen werd. De molenaar kreeg hiervoor ook maalloon. Veevoer en consumptie werden op dezelfde stenen gemalen.

In de vijftiger jaren werd er begonnen met veevoergrondstoffen te importeren. Sojaschroot, lijnschroot, citruspulp, raapschroot enz. uit het buitenland. Deze werden gemalen en daarna gemengd met elkaar (mengvoer), waardoor de dieren beter presteerden (voor eieren, vlees, melk). In de jaren zestig begonnen de molens dit meel ook te persen. Dit meel in korrelvorm (biks) stoof niet en had veel minder volume dan meel. Zo ontstonden de veevoerfabrieken. In 1959 bouwde E.D. Pot de eerste silo's achter molen "De Zwaluw" voor de opslag voor die grondstoffen. Toch bleef mulder Pot malen voor de bakker, maar kocht toen wel zelf het graan in, en verkocht dit weer in gemalen vorm aan de bakker. E.D. Pot had twee zonen die beide molenaar wilden worden. In 1977 werd "De Hoop" in Kropswolde aangekocht als consumptiemolen. H.A. Pot junior bleef in Pekela veevoer draaien, en J.J. Pot verhuisde met vader E.D. Pot naar Kropswolde om consumptie te malen.²⁸

Molenaar Jan Jaap Pot en zijn opleiding

Jan Jaap Pot is als molenaar opgeleid in Barneveld, aan de Maalderijopleiding Barneveld. De opleiding behandelt veel facetten van het molenaarsvak: zoals meel/bloem, maalderijtechniek, bouwkunde, elektrotechniek, technisch tekenen, aandrijftechniek, stoomtechniek, rendement van stoomketels, warenkennis, voeding. Het is dus een hele brede opleiding. Jan Jaap Pot heeft op

²⁷ Informatie Jan Jaap Pot.

²⁸ Informatie Jan Jaap Pot.

verzoek van zijn vader bij andere bedrijven stage gelopen dan de ouderlijke molen van pa Pot. Een mentor begeleidde de studenten. Na de opleiding werkte hij bij een veevoederfabriek in Meppel, die later door brand verloren ging. Tussen 1981 en 1990 werkte hij bij de Elevator Maatschappij Groningen (E.M.G.) als graancontroleur van auto- en scheepsladingen en assistent bedrijfsleider. Daarna werd hij eigenaar van het molenaarsbedrijf Mulder Pot - Kropswolde op korenmolen “De Hoop” in Kropswolde.²⁹

3.4 DE KWALITEIT VAN HET GRAANPRODUCT

Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde

Vader Pot was één van de medeoprichters van het Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde (AKG) en was meestermolenaar. De molenaars die aangesloten zijn bij het gilde komen diverse keren per jaar bijeen. Er worden dan onder meer gegevens van producten en samenstellingen van melanges uitgewisseld om samenwerking tussen de korenmolenaars te bevorderen. Alle aangesloten molens voeren het schild van het AKG dat zichtbaar is opgehangen binnen of buiten de molen en staat voor kwaliteit. De molenaars dienen aan verschillende eisen te voldoen om voor het schild in aanmerking te komen. De molenaar wordt geballoteerd wat betreft het maalproces en dient kennis te hebben van de maalstenen en het graan. Hij moet om kunnen gaan met de molen en de molen dient te voldoen aan de eisen van de Hygiëncode. De Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit controleert of de molenaars zich houden aan de hygiëneregels.³⁰

Tevens heeft het Gilde tot doel om kennis door te geven aan de volgende generaties. Het eeuwenoude systeem van leerling, gezel en meester wordt nog altijd gehanteerd. Het beroep molenaar staat op de werelderfgoedlijst van Unesco als beschermd beroep. Jan Jaap Pot heeft het lidmaatschap van het AKG van De Hoop voortgezet en is ook meestermolenaar, hetgeen belangrijk is vanwege de functie van consumptiemolen. Mulder Pot heeft tevens een reologisch lab voor het onderzoeken van graan op bak kwaliteit. Dit wordt uitgevoerd voor eigen molen, maar ook voor derden zoals graanhandelaren, importeurs, boeren en collega-molenaars.³¹

Graankeuring

De graankeuring van het AKG werd oorspronkelijk gedaan door molenaar Jan Pijnappel uit Zevenaar. Toen Jan Jaap Pot deze taak overnam is er in 2004-5 voor de graankeuring een richtlijn maalgoed-gemalen goed gekomen. Een aantal (diverse) keer per jaar houdt Pot een lezing over hoe het graan het beste gemalen kan worden, welke soort stenen het beste gebruikt kunnen worden. Het doel van deze bijeenkomsten is het van elkaar leren, en de eeuwenoude kennis door te geven van generatie op generatie.³²

²⁹ Informatie Jan Jaap Pot.

³⁰ <https://www.molenumulderpot.com/c-3430865/ambachtelijk-korenmolenaarsgilde/>; Informatie Jan Jaap Pot.

³¹ Informatie Jan Jaap Pot.

³² Informatie Jan Jaap Pot.

3.5 TIJDLIJN

1200	oudste vermelding locatie molen De Hoop
vóór 1500	bouw standaardmolen op locatie De Hoop, eerste molen op locatie
1628	instelling meelbesluit door overheid
1787	bouw grondzeiler op locatie De Hoop, tweede molen op locatie
1852	Jan Schutte koopt grondzeiler, verandert aandrijving, installeert koppel maalstenen en pelsteen
1853-4	afschaffing meelbesluit
1917	H. A. Pot bouwt boor- en korenmolen op schuur in tuin schoonouders
1923	bouw molen 'De Hoop' door molenmaker Hazenberg uit Brilt in opdracht van Chr. Schütte met kap en achtkant van oliemolen De Hoop te Vierverlaten uit 1860
1923	C. Schutte eigenaar molen; M. Schutte molenaar
1925	H. A. Pot koopt molen 'De Zwaluw' om meer capaciteit te krijgen voor graanproductie
1929	molen 'De Hoop' wordt aangesloten op elektriciteit; installatie elektrische maalstoel
1942	C. Schutte en zonen J. en B. Schutte eigenaar molen
1 april 1945	Wieringa-roede breekt
zomer 1945	vervanging Wieringa-roede door Gorter-roede met nummer 1
1946	molen in bezit van gebr. J. O. en B. Schütte
jaren 1950	molen draait niet meer op windkracht, maar met behulp van motor start importeren veevoergrondstoffen door molenbedrijf De Hoop
1953	zoon E. D. Pot neemt molenbedrijf van vader H. A. Pot over
1959	E. D. Pot bouwt eerste silo's achter molen 'De Zwaluw' voor opslag grondstoffen
vóór 1977	J. O. Schutte eigenaar molen 'De Hoop'
(vanaf 22 dec.) 1977	molen 'De Hoop' in eigendom van E. D. Pot als consumptiemolen
1979	eigenaar E. D. Pot geeft opdracht om molen geheel te herstellen als maalvaardige productiemolen; elektrische maalstoel verwijderd; tweede koppel maalstenen geplaatst; wiekenkruis voorzien van zelfzwichting met fokwieksysteem
1979-1981	restauratie molen door molenmakers Roemeling en Molema voor f. 355.000,-: steken nieuwe roeden met zelfzwichting en fokken met remkleppen; dekken achtkant met riet; uitrusting molen met één koppel maalstenen; herinrichting molen; afgraven lage molenberg; installatie ondergrondse silo's;
1981-1990	Jan Jaap Pot werkt bij Elevator Maatschappij Groningen
maart 1981	afronden restauratiewerkzaamheden molen 'De Hoop'
12 dec. 1981	molen opnieuw in gebruik genomen
1 mei 1990	molen in bezit van J. J. Pot
1994	Pot brengt stalen, thermisch verzinkte kluften op de fokwieken aan
1995	(duurzame) vervanging heklaten gevlucht
2001	bijbouwen molenwinkel voor verkoop van brood
2004-5	instellen richtlijn maalgoed-gemalen goed voor graankeuring

4. BESCHRIJVING ONDERDELEN

4.1 CONTEXT

Erf



Afbeelding 4.1: Het erf van de molen gezien vanaf de oostzijde met parkeerplaats.



Afbeelding 4.2: Het molenerf vanaf de voorzijde. Rechts achter de auto de molenwinkel.



Afbeelding 4.3: De molenbelt van de molen met betonvloer rondom de molen vanaf het zuidwesten. De vloer is aangebracht om de stiepen van de molen bijeen te houden.



Afbeelding 4.4: De molenbelt van de molen vanaf het zuidwesten. Links de opslag en reinigingsinstallatie voor het graan.



Afbeelding 4.5: De voorraadtanks voor het graan naast de molen.



Afbeelding 4.6: Het molenerf direct rondom de molen. Een hek scheidt de molen van de straat. Rechts de molenwinkel.

4.2 EXTERIEUR MOLEN

A. Onderbouw



Afbeelding 4.7: De onderbouw van molen De Hoop vanuit het zuiden: een met horizontale planken gedekt onderstuk.



Afbeelding 4.8: De onderbouw van molen De Hoop vanuit het noordoosten. In het midden de staartconstructie.

B. Romp



Afbeelding 4.9: De romp van de molen vanuit het noorden: een met riet gedekt achtkant voorzien van kistramen.

C. Staart



Afbeelding 4.10: De staartconstructie van de molen, met staartbalk, korte en lange schoor en korte en lange spruit. Alle onderdelen van de staart, behalve de lange spruit, zijn van staal gemaakt. De lange spruit is van frans eikenhout.



Afbeelding 4.11: De staartconstructie van onderaf met losse bezaan met zwichtketting (midden links) en vangstok met vangketting (midden rechts).



Afbeelding 4.12: De staart met kruilier, die wordt aangedreven door een reductiekast met een motor er in.



Afbeelding 4.13: De motor die de kruilier aandrijft. Als er geen stroom is, kan de kap van de reductiekast afgenomen worden en kan de kruilier handmatig bediend worden.

D. Kap



Afbeelding 4.14: De kap van de molen schuin van onder vanuit het noordwesten.



Afbeelding 4.15: De achterzijde van de kap vanuit het oosten, met losse bezaan met zwichtketting (midden) en vangstok (rechts).

E. Wiekenkruis



Afbeelding 4.16: Het gevlucht van de molen vanuit het westen.



Afbeelding 4.17: Het wiekenkruis van de molen met askop met spin voor de zelfzwichting en de baard met het bouwjaar van molen De Hoop te Vierlaten (1860), waarvan de kap en het achtkant zijn gebruikt voor de bouw van De Hoop te Kropswolde, en het jaar van restauratie van de molen (1980).



Afbeelding 4.18: Het gevlucht van de molen, uitgerust met zelfzwichting met fokwieken en remkleppen.

4.3 INTERIEUR MOLEN

A. Begane grond



Afbeelding 4.19: De pasbalk van de flintsteen op de begane grond, die van een onbekende herkomst is.



Afbeelding 4.20: De menger op de begane grond. De molen kreeg bij de restauratie van 1979-1981 een efficiënte, (deels) geautomatiseerde inrichting voor het opzakken van het eindproduct.



Afbeelding 4.21: De buizen voor het transport van het graan op de begane grond.



Afbeelding 4.22: Eén van de walsen, die het graan maalt.

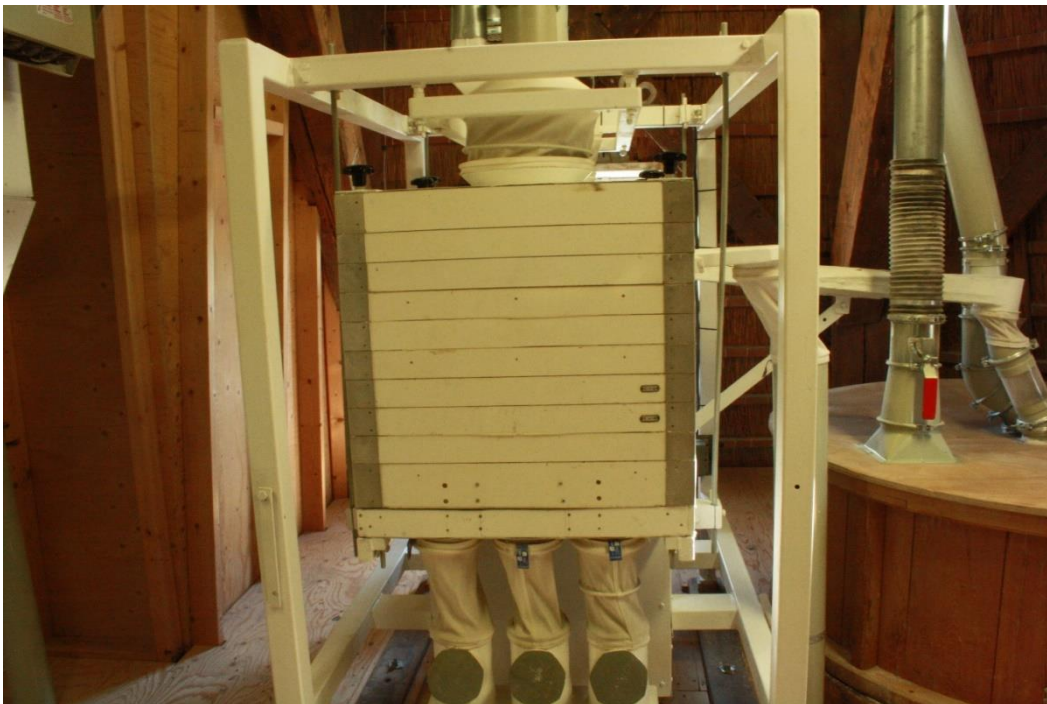


Afbeelding 4.23: De zemelensilo.

B. Steenzolder



Afbeelding 4.24: De maalinrichting met de flintsteen, waarin het graan gemalen wordt, op de steenzolder.



Afbeelding 4.25: De planzifter, waarin de meel gezeefd wordt, op de steenzolder.



Afbeelding 4.26: De centrale afzuiging voor het afzuigen van alle machines, maalkoppels e.d. De lucht gaat door een viertal roosters, de uitblaas, ter plaatse van de tweede zolder, waar een kistraam hiervoor aangepast is.



Afbeelding 4.27: Het tweede koppel maalstenen waarmee evenals de flintsteen gemalen wordt. De loper van dit koppel stenen is een barksteen. Deze steen is vroeger gebruikt voor het malen van de schors van de eikenbast, dit met name voor de leerlooierijen en voor het tanen van netten, touwwerk en zeilen, op de steenzolder.



Afbeelding 4.28: De controle zeefinrichting (voor bijv. hout of metaalsplinters).



Afbeelding 4.29: Bovenste gedeelte van een menger, op de steenzolder.



Afbeelding 4.30: Beschilderde veldkruisen met de initialen 'J. O. S' van voormalige molenaar J. O. Schutte. Ook elders op deze zolder zijn balken (korbelen, legeringsbalken, veldkruisen) aangetroffen met opschriften van de diverse telgen van de molenaarsfamilie Schutte, die ook molenbouwer waren in Sappemeer, Noorderlaren en Gieten.



Afbeelding 4.31: De stalen maalspil van de flintsteen, gefabriceerd door dhr. L. Duim.



Afbeelding 4.32: De houten maalspil van de barksteen.

C. Luizolder



Afbeelding 4.33: Het spoorwiel op de luizolder, waarvan de kruisarmen nog origineel zijn. De velgen zijn uit de tijd van de restauratie van 1979-1981. De koningsspil is 41 cm vierkant van bilingahout. De wiggen in de koningsspil zijn hergebruikt.



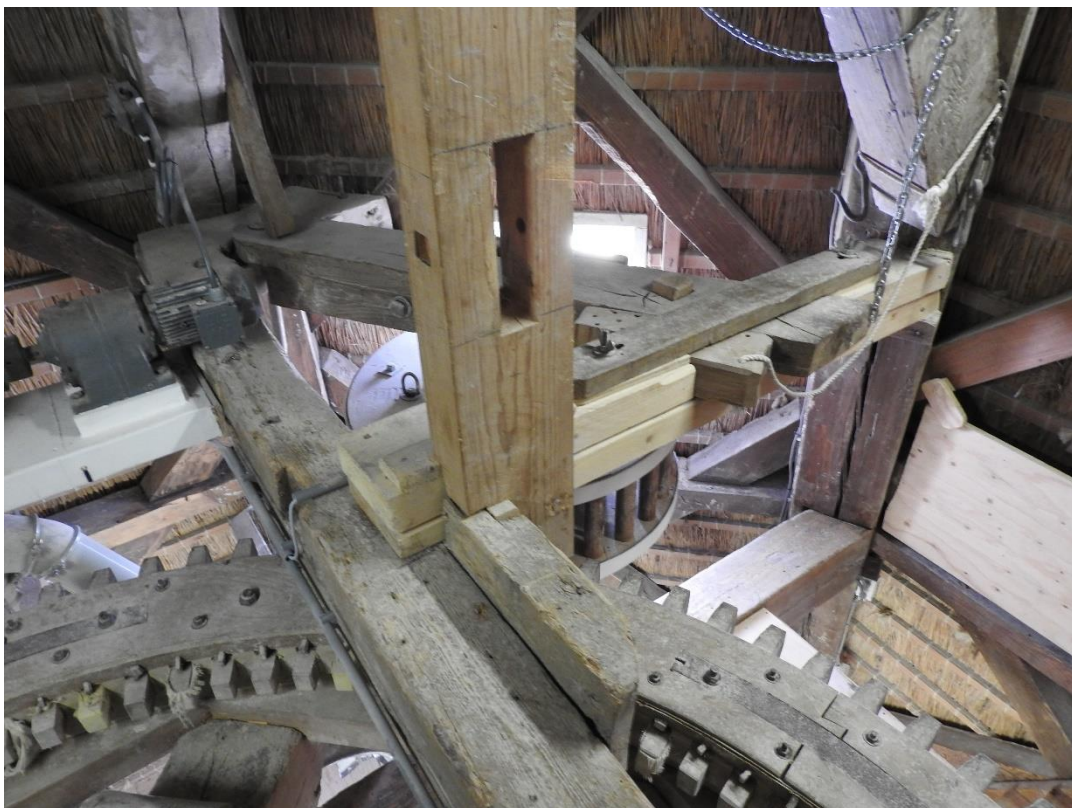
Afbeelding 4.34: De maalschijfloop van de flintsteen op de luizolder. Links het spoorwiel.



Afbeelding 4.35: De stofafzuiging op de luizolder (rechtsboven). Oorspronkelijk bevonden zich tot op deze zolder de graansilo's.



Afbeelding 4.36: De buizen van de stofafzuiging op de luizolder.



Afbeelding 4.37 en 4.38: Op de luizolder zijn de sporen van de lui-inrichting (boven: de inkeping in het veldkruis; onder: het gat in de staander) nog zichtbaar. Het luiwiel is weggehaald vanwege het aanbrengen van de dickere koningsspil. Het luiwerk was in die tijd niet meer in gebruik.



Afbeelding 4.39: Cyclonen (buizen) voor het transport van het meel op de luizolder.



Afbeelding 4.40: Twee sluizen (doorval/doorblaassluizen) voor het transport van meel op de luizolder.

D. Kapzolder



Afbeelding 4.41 en 4.42: De bovenas (rechts) met het bovenwiel (links) op de kapzolder. Op de kapzolder is in het midden van de lange spruit een constructie van twee staande stalen buizen (zie boven) aangebracht, met twee trekstangen naar de windpeluw aan beide zijden van de as (zie onder links) en één trekstang helemaal aan de bovenzijde van de staart (zie onder rechts). Deze constructie is aangebracht om het doorbuigen van de voeghouten te voorkomen.



Afbeelding 4.43: Het bovenwiel met stalen bandvang aan de buitenzijde.



Afbeelding 4.44: De bovenas van De Prins van Oranje, nummer 1425, uit 1894.



Afbeelding 4.45: Bovenas met bliksembeveiliging (links) en pensteen (rechts) op de kapzolder.



Afbeelding 4.46: De zwichtinrichting met trekstang achter in de kap. Linksboven de vangstok, die is gemaakt van aan elkaar gelaste buizen, die verlopen van grote naar kleinere diameters (binnen groot, buiten kleiner).



Afbeelding 4.47: De zwichtinrichting met bok met harp naar zwichtstang, die in de bovenas zit. Boven de trekstang naar de bovenzijde van de staart.



Afbeelding 4.48: De bovenbonkelaar (op de voorgrond) en het bovenwiel (op de achtergrond) op de kapzolder. Het bovenwiel heeft 61 kammen, de bovenbonkelaar 36. Er is sprake van een ruime overbrenging tussen het bovenwiel en de bovenbonkelaar.



Afbeelding 4.49: Tussen de huidige neuten zijn (van verschillende dikten, van enkele millimeters tot 4 cm) plankjes van oude neuten geplaatst, zodat de kap weer waterpas kwam te staan ten opzichte van de betonnen vloer om de molen.

5. WAARDESTELLING

5.1 WAARDERINGSMETHODIEK

De molen is op twee manieren gewaardeerd, namelijk een contextuele en een interne waardering. De contextuele waardering van de molen is gebaseerd op de waarderingscriteria zoals opgesteld in 'Een toekomst voor molens' door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.³³ Deze contextuele waardering bestaat uit vijf hoofdcriteria, namelijk: cultuurhistorische waarden, architectuur- en kunsthistorische waarden, situationele en ensemblewaarden, gaafheid en herkenbaarheid, en zeldzaamheid. De contextuele waardestelling geeft de waarde van het object in vergelijking met soortgelijke gebouwen.

De interne waardestelling is gebaseerd op de 'Richtlijnen voor bouwhistorisch onderzoek', zoals opgesteld door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.³⁴ Bij deze waardestelling gaat het om het relatieve belang van onderdelen in de molen. De interne waardering maakt onderscheid tussen onderdelen met een hoge, positieve en indifferente monumentale waarde.

5.2 CONTEXTUELE WAARDESTELLING

Cultuurhistorische waarden

De molen is van waarde in sociaaleconomische zin vanwege haar rol als consumptiemolen voor de (commerciële) verkoop. Daarnaast is de molen van waarde in typologisch opzicht als grondzeiler-korenmolen. Ook is de molen van belang vanwege de innovatieve waarde of het pionierskarakter gezien de efficiënte moleninrichting, de ondergrondse graankelders en het aangepaste fokwieksysteem.

Architectuur- en kunsthistorische waarden

Architectuurhistorische waarden zijn niet van toepassing op een molen, omdat de molen een werktuig is, waarbij de vormgeving is voortgekomen uit het gebruik. De molen is van bouwhistorische waarde vanwege het hergebruiken van de kap en het achtkant van de oliemolen De Hoop te Vierverlaten. Verder is de molen van waarde in bouwtechnisch opzicht, vanwege de modernisering van de moleninrichting en de aanwezigheid van een stofafzuigingsinstallatie, die voor stofdichte vloeren zorgt.

Situationele en ensemblewaarden

De molen is van ensemble waarde vanwege het visueel ensemble van molen met molenwinkel en graankelders. Ook is de molen beeldbepalend voor het aanzien van Kropswolde.

Gaafheid en herkenbaarheid

De molen is tussen 1979-1981 ingrijpend hersteld, gerestaureerd en heringericht, waarbij onderdelen van het gaande en staande werk zijn verwijderd dan wel vervangen, hetgeen de gaafheid van de molen heeft aangetast. Met name het vervangen van de hout gedekte kap en achtkant door rietbekleding heeft de authenticiteit van de molen aangetast.

³³ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, *'Een toekomst voor molens: Uitgangspunten voor de omgang met monumentale molens'*, Amersfoort, 2011.

³⁴ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, e.a., *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek: Lezen en analyseren van cultuurhistorisch erfgoed*, Den Haag, 2009.

Zeldzaamheid

De molen is van zeldzaamheidswaarde omdat het een consumptiemolen is met een efficiënte moleninrichting. De molen is daarnaast zeldzaam in typologisch opzicht, omdat het de enige nog overgebleven grondzeiler-korenmolen in de provincie Groningen is. De molen is verder zeldzaam, vanwege de stalen staartconstructie met motoraandrijving, het speciaal voor de molen ontworpen fokwielstelsel en de op de koppen van de voeghouten aangebrachte baard (hetgeen ongebruikelijk is voor Noord-Nederland).

5.3 INTERNE WAARDESTELLING

De interne waardestelling geeft het relatieve belang van onderdelen in de molen weer. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen onderdelen met een hoge, positieve en indifferente monumentale waarde. De hoge monumentale waarde (categorie 1) geeft de onderdelen weer die van cruciaal belang zijn voor de structuur en/of betekenis van het object. Deze onderdelen dienen behouden te blijven. De positieve monumentale waarde (categorie 2) geeft de onderdelen weer die van belang zijn voor de structuur en/of betekenis van het object. Deze onderdelen dienen, indien mogelijk, behouden te blijven. De indifferente monumentale waarde (categorie 3) ten slotte geeft de onderdelen weer die van relatief weinig belang zijn voor de structuur en/of betekenis van het object. Deze hoeven niet behouden te worden.³⁵

Categorie 1: Hoge monumentale waarde

- De onderdelen van het staande werk afkomstig van de oliemolen te Vierverlaten: de kap en het achtkant;
- De pasbalk van de flintsteen op de begane grond, die van een onbekende herkomst is, maar mogelijk als korte spruit gebruikt is;
- Het overige gaande werk, met bovenwiel, bovenbonkelaar en spoorwiel (waarvan de kruisarmen nog origineel zijn);
- De houten maalspil en maalschijfloop van de barksteen;

Categorie 2: Positieve monumentale waarde

- De ijzeren bovenas van De Prins van Oranje no. 1425 uit 1894;
- De vernieuwde koningsspil, die dikker is dan de oorspronkelijke, maar waarvan de wiggen zijn hergebruikt;
- De maalschijfloop van de flintsteen, die vernieuwd is;
- De velgen van het spoorwiel, die uit de restauratie van 1979-1981 stammen;
- Eén van de koppels maalstenen, die in 1981 in de molen is geïnstalleerd;
- De staartconstructie van de molen, die grotendeels van staal is gemaakt;
- De roeden van de molen, die tijdens de restauratie van 1979-1981 gestoken zijn;
- De efficiënte moleninrichting, die tijdens restauratie van 1979-1981 is aangebracht;

Categorie 3: Indifferente monumentale waarde

- De sporen van de lui-inrichting op de luizolder;

³⁵ Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, e.a., *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek: Lezen en analyseren van cultuurhistorisch erfgoed*, Den Haag 2009, 21.

6. CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

6.1 CONCLUSIE

Molen 'De Hoop' te Kropswolde is in 1923 gebouwd als korenmolen door molenmaker Hazenberg of Koning te Sappemeer met onderdelen van oliemolen 'De Hoop' te Vierverlaten uit 1860. Op de locatie van de molen stond al vóór 1500 een standerdmolen en vanaf 1787 een grondzeiler. De Hoop is een achtkante riet gedekte grondzeiler op een met horizontale planken gedekt onderstuk en een riet gedekte kap. Beide roeden zijn voorzien van zelfzwiching en een gevlucht van 22 meter. De kap kan zowel met een motor als handmatig worden gekruid. Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft de molen veel gemalen voor de lokale bevolking. Eind 1977 ging de molen in eigendom over van J. O. Schutte naar E. D. Pot, die in 1979 opdracht gaf om de molen geheel te herstellen als maalvaardige productiemolen. Mulder Pot ontwikkelde een speciaal fokwiekensysteem om te malen voor consumptie. Daarnaast kwamen er ondergrondse silo's en een efficiënte moleninrichting. Molen De Hoop is de enige nog overgebleven grondzeiler-korenmolen in de provincie Groningen.

Het molenbedrijf Pot begon in 1917, toen H. A. Pot een boor- en korenmolen bouwde. In 1925 kocht hij korenmolen 'De Zwaluw' in Nieuwe Pekela om meer maalcapaciteit te krijgen. Zijn zoon E. D. Pot nam in 1953 het bedrijf over. Toentertijd werd alleen loongemaal gemalen, maar men begon ook met veevoergrondstoffen te exporteren. Toen in 1977 'De Hoop' wordt aangekocht, bleef H. A. Pot junior in Pekela veevoer draaien, terwijl J. J. Pot met vader E. D. Pot naar Kropswolde verhuisde om consumptie te malen. Molenaar J. J. Pot is als molenaar opgeleid in Barneveld en werd vanaf 1990 eigenaar van het molenbedrijf Mulder Pot – Kropswolde.

E. D. Pot was één van de oprichters van het Ambachtelijk Korenmolenaars Gilde (AKG) en was meestermolenaar. De molenaars van het gilde komen diverse keren bijeen om gegevens van producten en samenstellingen van melanges uit te wisselen, om samenwerking tussen molenaars te bevorderen en kennis door te geven aan volgende generaties. J. J. Pot is graankeurder van het AKG en heeft hiervoor een richtlijn maalgoed-gemalen goed opgesteld. Hij houdt diverse keren per jaar een lezing over het malen van graan.

6.2 AANBEVELINGEN (VOOR VERDER ONDERZOEK)

Over de omstandigheden rondom de bouwtijd van de molen, met name het afbranden van de vorige molen en de bouwer van de huidige molen, bestaat geen eenduidigheid. Nader (archief)onderzoek naar de precieze molengebeurtenissen uit deze periode verdient aanbeveling.

Voordat de molen in bezit kwam van de familie Pot, was deze in eigendom van diverse leden van de molenaarsfamilie Schutte. Nader (genealogisch) onderzoek naar deze familie en hun relatie tot molen De Hoop verdient aanbeveling.

Ook over de periode 1945-1977 (tot de restauratie van de molen) is, ook in de lokale gemeentelijke archieven, weinig informatie te vinden. Wat wel bekend is, is dat de toenmalige eigenaren/ molenaars door nevenwerkzaamheden weinig tijd hadden voor het molenbedrijf, waardoor de molen in verval raakte. Nader (archief)onderzoek naar deze periode kan meer informatie geven over de omstandigheden waaronder de molen in verval raakte.

Nader bouwhistorisch onderzoek naar de oorsprong, ouderdom en gaafheid van het gaande en staande werk van de molen verdient aanbeveling. Met name de ingrepen die aan het gaande werk

van de molen zijn gedaan tijdens de restauratie van 1979, toen de huidige moleninrichting is geïnstalleerd, verdienen aandacht.

Op de begane grond van de molen bevindt zich de pasbalk van de flintsteen, die van een onbekende herkomst is. De pasbalk is deels geteerd en mogelijk als korte spruit gebruikt. Dendrochronologisch onderzoek naar de ouderdom van de pasbalk kan meer informatie verschaffen over de herkomst en toepassing er van.

7. BRONNEN

Documenten

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, *'Een toekomst voor molens: Uitgangspunten voor de omgang met monumentale molens'*, Amersfoort, 2011.

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, *'Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek: Lezen en analyseren van cultuurhistorisch erfgoed'*, Den Haag, 2009.

Foto's

Vrijwilliger fam. Pot;

Wieringa molenbouwadvies.

Literatuur

Poppen, B., *'Groninger molenhistorie: opstellen over historische aspecten van Groninger molens'*, p. 39.

Tekeningen

Bouwvergunningstekening archieven gemeente Midden-Groningen, getekend door Chr. Bremer (25-5-2000);

Bouwvergunningstekening archieven gemeente Midden-Groningen, getekend door E. D. Pot (9 november 1982);

Bouwvergunningstekening archieven gemeente Midden-Groningen, getekend door molenmaker J. B. Koning (september 1923);

Websites

<http://groningermolens.erfgoed suite.nl/alle-groninger/bestaande-molens/kropswolde-hoop/geschiedenis-kort/>;

<http://www.allemolenskaart.nl/>;

<http://www.molendatabase.net/detail.php?dbnr=4006>.

http://www.molendatabase.net/detail.php?nav_id=8-1&tbnr=11474;

<http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=00656>;

<http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=04420+R>;

<http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=11885>;

<http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=11886>;

<http://www.molendatabase.org/molendb.php?step=details&tbnnummer=06442+z>.

[https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Hoop_\(Kropswolde\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Hoop_(Kropswolde)).

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Kropswolde_\(dorp\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Kropswolde_(dorp)).

<https://www.molendatabase.nl/nederland/molen.php?nummer=334>;

<https://www.molens.nl/molen/zoek-een-molen/molendetail/?molenid=252>;

www.molmulderpot.com

www.topotijdreis.nl

Overig

Informatie molenaar Jan Jaap Pot – Mulder Pot te Kropswolde.